

Громадська організація «Всеукраїнська незалежна
науково-дослідна експертна спілка»

Національний університет «Одеська юридична академія»
Київський інститут інтелектуальної власності та права
Кафедра кримінального права, процесу і криміналістики

МІСЦЕ НЕДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

*МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ-ДИСКУСІЇ*

(м. Київ, 19 жовтня 2020 року)

Київ 2020

УДК 343.98
ББК 67.52
М 65

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
ГО «Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна
спілка» від 4 листопада 2020 року, протокол № 2*

Редакційна колегія:

Голова редколегії: Ярослав Юрій Юрійович - заступник голови Громадської організації «Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка», доцент кафедри транспортного права та логістики Національного транспортного університету, кандидат юридичних наук, доцент,

Заступник голови редколегії - Іванков Володимир Миколайович, перший заступник голови Громадської організації «Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка», кандидат економічних наук, судовий експерт

Члени редколегії: Архіпов Віктор Віталійович, заступник голови Громадської організації «Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка», кандидат технічних наук, доцент, судовий експерт; **Морозова Олена Сергіївна**, заступник голови Громадської організації «Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка», кандидат економічних наук, судовий експерт; **Назаров Олег Анатолійович**, член Громадської організації «Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка», директор Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі, кандидат психологічних наук, доцент, судовий експерт; **Онищенко Людмила Андріївна**, член Громадської організації «Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка», кандидат наук державного управління, судовий експерт; **Прохоров-Лукін Григорій Вікторович**, кандидат юридичних наук, судовий експерт.

М 65 **Місце** недержавної судової експертизи у забезпеченні судочинства України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції-дискусії (м. Київ, 19 жовтня 2020 року). Київ: 2020. 104 с.

ISBN 978-617-7862-99-3

У збірнику матеріалів відображені точки зору судових експертів, адвокатів, правників та інших фахівців на створення системи самоврядування судових експертів, а також запровадження рецензування висновку судового експерта та визначення граничних строків проведення судових експертиз відповідно до Указу Президента України від 08.11.2019 №837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави», а також розглянуті деякі інші питання судової експертизи.

Для судових експертів, науковців, працівників правоохоронних органів, студентів та аспірантів.

ISBN 978-617-7862-99-3

**УДК 343.98
ББК 67.52**

Воробей О.В., Удовенко Ж.В.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ	83
---	----

РОЗДІЛ 2.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Хомутенко Д. Г., Гавриш Г. О.

РЕФОРМУВАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ КОМПЛЕКСНИХ ЕКСПЕРТИЗ В ЧАСТИНІ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ ЇХ ПРОВЕДЕННЯ ОДНИМ ЕКСПЕРТОМ	88
---	----

Уманців Г.В., Шушакова І.К., Горбатко О.М.

ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА У ПОДАТКОВИХ СПОРАХ	93
---	----

Прохоров-Лукін Г.В.

ТИПОВІ НЕДОЛІКИ ТА ПОМИЛКИ У ВИСНОВКАХ ЕКСПЕРТИЗ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК	98
--	----

Погорелова Л.В.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ В УКРАЇНІ	102
--	-----

Воробей О.В.

Професор кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
м. Київ, Україна
E-mail: elenav2808@ukr.net
ORCID iD - <https://orcid.org/0000-0002-7106-148X>

Удовенко Ж.В.

Доцент кафедри кримінального і кримінального процесуального права
Національного університету "Києво-Могилянська академія", кандидат
юридичних наук, доцент
м. Київ, Україна
e-mail: udaffchik@gmail.com
ORCID iD - <https://orcid.org/0000-0002-4100-0723>

**ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА
СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД
ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ**

Європейський суд по правам людини роз'яснив, що право на «змагальний судовий процес» (як частина розширеного поняття «права на справедливий судовий розгляд») позначає, що обом сторонам (стороні обвинувачення та стороні захисту) в обов'язковому порядку має бути надана можливість користуватися допомогою спеціалістів, що мають спеціальні знання в конкретних галузях науки, та давати роз'яснення щодо доказів, наданих іншою стороною.

Сучасне законодавство України все більше наближається до європейських стандартів, що передбачає запровадження змін, які відбуваються в реформуванні системи судочинства, удосконалення всіх сфер законодавства, в тому числі й законодавчих норм, якими врегульовано судово-експертну діяльність. Звичайно, без інституту судових експертиз не може бути ефективним розгляд адміністративної, господарської, цивільної та кримінальної справ. У сучасних умовах успішний розгляд та винесення справедливих та обґрунтованих судових рішень потребує застосування спеціальних знань, а одним із суб'єктів застосування таких знань є судовий експерт, що є самостійним учасником процесу. Для забезпечення його незалежності від впливу будь-яких органів і осіб законодавством передбачено гарантії незалежності та рівності судових експертів при здійсненні професійної діяльності.

В адміністративному, цивільному, господарському процесі, хоча і з певними труднощами, але відбуваються позитивні зміни щодо призначення

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Романенко Л. М. Розвиток організації судово-експертної діяльності в Україні з урахуванням досвіду деяких зарубіжних країн. URL <http://pravoznavec.com.ua/period/article/2241/%D0%;>
2. Саковський А.А., Воробей О.В. Судовий експерт як суб'єкт здійснення правосуддя: європейський досвід. Теорія та практика судово-експертної діяльності : матеріали VIII міжвідомчої конференції (27 листопада 2019 року), Київ : НАВС. С.385-388;
3. Порядок проведення рецензування висновків судових експертів, затверджений наказом Міністерства юстиції України № 335/5 від 03.02.2020. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0131-20#n9>;
4. Зогуля Наталія. Висновок експерта та інструменти його оскарження. URL <https://ukrainepravo.com/scientific-thought/pravova-pozytsiya/vysnovok-eksperta-ta-instrumenty-yogo-oskarzhennya/>;
5. Зеленський С.М., Штанько І.О. Оцінка висновку експерта учасниками кримінального провадження. Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 05.11.2019). Київ : КНДІСЕ Мінюста України, 2019. С. 193-197.

експертиз. У ЦПК, ГПК та КАС України вирівняно повноваження атестованих експертів та фахівців. А у кримінальному судочинстві реальна ситуація ще далека від проголошених ефективних реформ.

Попит на експертизу зростає, але атестованих судових експертів, що не є працівниками державних спеціалізованих установ, стає все менше. Однією з причин останнього є висока вартість отримання свідоцтва на право проведення експертиз за певною спеціальністю, а також його підтвердження кожні 3 роки. Тим більше, що зазначена категорія судових експертів згідно з діючою редакцією закону «Про судову експертизу», не має права проводити криміналістичні, судово-медичні та судово-психіатричні експертизи. Державна монополія на вказані види судових експертиз викликає питання, як і діючий перелік криміналістичних експертиз, визначений Мінюстом. Дискусії щодо усунення державної монополії у цій сфері продовжуються не один рік. Як зазначалось у численних обговореннях, будь-яких об'єктивних причин для такої заборони не існує, а вказані обмеження перешкоджають чесній професійній конкуренції, призводять до затягування строків виконання експертиз тощо.

Як відомо, судовий експерт у законодавстві країн Європи розглядається як незалежна особа. Але у багатьох європейських країнах судово-експертна служба є різновидом державної служби та підпорядковується державним правоохоронним відомствам. Наприклад, нерідко судові експерти водночас являються також офіцерами поліції. У таких випадках їх діяльність має певні обмеження, адже якщо експерт безпосередньо брав участь у процесі розслідування злочину, то це може вплинути на його неупередженість під час проведення досліджень. Отже, в європейських країнах належність особи до певного відомства накладає певні обмеження на участь цього експерта у проведенні експертиз [1]. Таким чином, відомча юрисдикція судових експертів не має вирішального значення при їх призначенні для проведення судової експертизи. Якість експертних послуг, звичайно, залежить від конкурентних умов між учасниками судово-експертної діяльності, що також дозволяє забезпечувати дотримання одного з основних принципів цієї діяльності – незалежності судового експерта [2, С. 388].

Що стосується оцінки висновку судового експерта, то у нашій країні суди можуть у своєму мотивованому судовому рішенні відхилити висновок експерта. І тут ми вважаємо за потрібне акцентувати увагу на тому, що буде недостатнім у судовому рішенні тільки вказати на певні сумніви щодо правильності чи достовірності висновку, при цьому не зазначивши конкретних підстав для таких сумнівів.

Але як правильно оцінити у суді висновок експертизи? Адже для цього потрібно володіти спеціальними знаннями у певній галузі. Пропонується у якості одного з інструментів такого оцінювання застосовувати рецензування висновку експерта. Як зазначено у Порядку проведення рецензування висновків судових експертів, затвердженому наказом Міністерства юстиції України № 335/5 від 03.02.2020, така рецензія «...повинна містити розгорнуту характеристику

висновку щодо його відповідності вимогам нормативно-правових актів з питань судово-експертної діяльності та методикам проведення судових експертиз» [3]. Як зазначено у цьому положенні, рецензування проводиться з метою вдосконалення професійної майстерності судових експертів і поліпшення якості та обґрунтованості їх висновків. Важливо, що таке рецензування не повинно проводитись для спростування чи підтвердження висновків.

Звичайно, серед експертів багато противників рецензування, що заперечують можливість його використання в судовому процесі, оскільки рецензія не є процесуальним документом, заявою по суті справи чи заявою з процесуальних питань, а тому не повинна бути врахована судом при постановленні рішення; також вона не містить даних про важливі для справи обставини, а лише суб'єктивну думку рецензента щодо оцінки висновку експерта; при цьому відсутні гарантії неупередженості та незалежності особи, що проводить рецензування. І такі сумніви стосовно доцільності рецензування є, безперечно, небезпідставними. Тому вбачаємо, що для допомоги у фаховому та об'єктивному оцінюванні висновків експертиз у суді потрібно залучати для консультування спеціалістів (при цьому, не обов'язково атестованих судових експертів) у конкретній галузі, досвід та кваліфікація яких не викликає сумнівів у суда. Оскільки можливість оскарження результатів судової експертизи з метою виправлення добросовісних помилок експерта чи скасування завідомо неправдивого висновку, чітко прописана у законі, є одним з інструментів забезпечення права особи на незалежний судовий розгляд та змагальний судовий процес [4].

Також ми вважаємо, що у сучасних реаліях стороні захисту реалізувати свою ініціативу щодо залучення судового експерта достатньо складно. Аналіз окремих норм КПК України показує, що у них існують певні прогалини, які стосуються залучення експерта стороною захисту. Зокрема, щодо: розмежування підстав, за якими сторона захисту залучає експерта за клопотанням, а за якими самостійно; допиту експерта під час досудового розслідування, а не лише в суді; неефективності механізму реалізації права сторони захисту на залучення експерта для проведення експертизи під час досудового розслідування; ігнорування стороною обвинувачення під час доказування у стадії досудового розслідування висновків експертів, залучених стороною захисту; обмеження можливостей при збиранні і наданні зразків для експертного дослідження тощо. Наприклад, певні складнощі для сторони захисту можуть виникнути у випадках, коли речі та документи, щодо яких необхідно провести експертизу, знаходяться у сторони обвинувачення. Звичайно, вказані проблеми ставлять сторону захисту в нерівне становище. І тут важко не погодитись з тим, що сутність правової держави в її гуманістичній спрямованості найбільш яскраво проявляється у створенні і розвитку правового механізму, здатного забезпечити реалізацію засади рівності перед законом і судом на основі змагальності [5, С. 194].